

panis p quocunq; iusticie opere p amore christi. **Matth. 5.**
Beati qui psecutione patiunt ppter iusticiam. **Secundo**
 ponit grauitate passionis cum dicit. **Mortificamur** id est
 morti tradimur. **Debet. 7.** Traditi sumus ego et popul⁹
 meus vt coteramur et ingulemur et pereamus. **Tercio** cō-
 tinuitatem psecutionis cum dicit. **Tota die** id est p totū
 tempus vite. **2. corin. 4.** **Semper** nos q̄ viuimus in mor-
 tem tradimur ppter iesum. **Quarto** promptitudinē ptes-
 quentū ad occidendū cum dicit. **Estimati** sumus vt oues
 occisionis. **i.** deputate vt occidant in macello: que cuz stu-
 dio occidunt. Ita et sancti ex pposito et cum studio occide-
 bant. **Jo. 16.** **Venit** hora vt omnis qui interficit vos arbi-
 tretur obsequiū se prestare deo. **2. a. 11.** **Pasce** pecora ocs-
 isionis que q̄ possederant occidebant. **Deinde** cum di-
 cit. **Sed in his omnibus.** soluit questionē. **Et primo** ppo-
 nit solutionē viceus. **Sed in his omnibus.** s. malis que
 supra posui speramus dum scz circa omnia illibata cha-
 ritatem seruam⁹. **Sp. 10.** **Certamē** forte dedit illi vt vin-
 ceret. **Et hoc** non nostra virtute: sed p auxiliū christi. **Uñ**
 subdit. **Propter** eum qui dilexit nos. **i.** ppter eius auxili-
 um vel ppter affectum quem ad eum habemus non quasi
 nos primo dilexerim⁹ euz: s; qm̄ ipse p̄or dilexit nos vt di-
 citur. **1. Job. 4.** et **1. corin. 15.** **Gratias** deo q̄ dedit nobis
 victoriam p iesum christū. **Secundo** ibi. **Certus** sum. ma-
 nifestat solutionē ostendens inseparabilē esse sanctorū cha-
 ritatem. **Et primo** ostendit q̄ non potest separari a creatu-
 ris que sunt. **secundo** q̄ nec etiā a creaturis que non sunt
 sed esse possent ibi. **Neq;** creatura alia. **Circa** primū duo
 facit. **primo** ponit ea que sunt in hōe dicens. **Certus** suz
 est q̄ neq; mors que est precipuū inter terribilia. neq; vi-
 ta que est precipuū inter appetibilia scz poterit nos sepa-
 re a charitate dei. **infra. 14.** **Sive** viuimus domno viuim⁹
 sive morimur dño morimur. **In** his autē duob⁹ inclu-
 duntur omnia q̄ supra posuit. **nam** sex precedentia p̄tinēt
 ad vitam. **vnū** autē scz gladius p̄tinēt ad mortē vt supra
 dictū est. **Deinde** ponit ea que sunt exterius in ter que pri-
 mo ponit spūales creaturas dicens: **Neq;** angeli qui scz
 sunt minores deputati ad custodiāz hoim̄ singulorū. **ps.**
Angelis suis mandauit de te. **Neq;** principar⁹ scz q̄ sunt
 deputati ad custodiāz gentiū. **Dan. 10.** **Hunc** reuertit vt
 p̄liet aduersus principem persarū. **Cum** em̄ egredieret
 apparuit princeps grecorū veniēs et nemo est adiutor me-
 us nisi michael noster princeps. **Addit** autē neq; virtutes
 Quē est supremus ordo ministrantiū. **Luc. 21.** **Virtutes**
 celozū mouebunt. **Potest** autēz hoc intelligi dupliciter.
Uno modo de malis angelis qui contra sanctos decerāt
Ep̄. 6. **Non** est nobis colluctatio aduersus carnē et san-
 guinem: sed aduersus principes et potestates. **Alio** modo
 potest intelligi de bonis. **Et** fm̄ hoc vt **Chrysostom⁹** dic
 in libro de cōpunctione cordis: **Hoc** dicebat non q̄ ange-
 li affectare possent aliquando eum a x̄po separare sed etiā
 ea que sunt impossibilia verbigratia fieri posse dixit ma-
 gis q̄ se ab amore x̄pi seungi. vt p hoc quanta in eo vis
 esset diuine charitatis ostenderet. atq; omnibus ante ocu-
 los poneret. hic em̄ amantium mos est vt amorem suum
 silentio tegere nequeant. sed necessarijs suis et caris esse
 runt et produnt et flāmas suas intra pectus cobibere non
 possunt. **Enarrant** ea frequentius vt ipsa assiduitate nar-
 randi amoris sui solacium capiant: et refrigeria immēsi ar-
 doris assumant. **Sic** ergo facit beatus hic eximius ama-
 tor x̄pi omnia que sunt et que erūt queq; accidere possunt
 et que omnino non possunt simul vno sermone complecti.
Et simile est qd̄ dicit **Gal. 1.** **Licet** nos aut angelus de ce-
 lo euangelizet vobis p̄ter q̄ euangelizauit vobis ana-
 thema sit. **Deinde** ponit etiam creaturas sensibiles q̄z
 duplicē diuersitatē ponit. **primo** qd̄ fm̄ tempus q̄ diuersi

fiatū fm̄ p̄sens et futurū. **Unde** dicit. **Neq;** instantia id
 est presentia siue dolorē siue delectationē inferant. **2. cor.**
4. **Non** cōtemplantib⁹ nobis ea que vident. **Addit** autē.
Neq; futura quoz nec timor: nec desiderū potest nos sepa-
 rare a christo. **Unde** ipse dicebat. **Act. 21.** **Ego** non soluz
 alligari sed et mori in hierusalē paratus sum ppter nomē
 dñi iesu. **Deinde** ponit diuersitatē sensibiliū creaturaz
 ex parte magnitudinis. et primo tāgit magnitudinē virtū-
 tis cuz dicit. **Neq;** fortitudo id est neq; creatura fortis po-
 test me separare a christo puta fortis ignis aut fortis aqua
 qz vt cañ. 8. dicit. **Fortis** est vt mors dilectio. **Deinde**
 ponit magnitudinē dilectionis describēs eam fm̄ ea q̄ p-
 prie conueniunt corporibus. s. altum et pfundū. **Unde** di-
 cit. **Neq;** altitudo ex qua scz aliq; mibi minaret p̄cipitiuz
 sicut dicit **Luc. 4.** **Quixerūt** iesus vsq; ad sup̄clliū mō-
 tis vt precipitarent eum. **Neq;** profundū in quo aliqua
 submersione minaret. **ps.** **Infixus** sum in limo pfundi.
Possunt etiam hec tria ad res humanas referri. **Tripli-**
citer em̄ aliquis homo posset a deo aliquē auertere. **Uno**
 quidē mō cogendo p fortitudinē. **S; sicut** dicit. **1. Reg. 2.**
Non est fortis sicut deus noster. **Secundo** stupefacien-
 do p altitudinē auctoritatis. sed de deo dicit in ps. **Tu**
 solus altissimus sup omnē terram. **Tercio** seducendo per
 profundū sapientie. sed de deo dicit **Job. 11.** **Profundior**
 inferno. et vnde cognosces? **Possunt** etiā hec duo altitu-
 do et profundū ad prospera et aduersa referri fm̄ illud. **2.**
corin. 6. **Per** arma iusticie a dextris et a sinistris. **Vel** fm̄
Chrysostomū in libro de cōpunctione cordis. q̄ ait al-
 titudo et profundū nō mibi aliud indicare vidēt q̄ regnū
 celozū et gehennā. **Quasi** dicat. nec si a regno decidere
 me necesse sit aut etiam in gehennā trahi p x̄po: nec hoc
 quidē mibi metuendū est. **Quantū** autē ad ea que nō sunt
 s; possūt eē subdit. **Neq;** creatura alia qd̄ vtiq; fm̄ **Chry-**
sostomū de his dicit que non sunt. quasi illi non sufficiāt
 omnia que sunt sed illa que non sunt. **quasi** illi non sufficiāt
 do ad certamen. **Nihil** inquit istoū poterit nos separare
 a charitate dei. **1. corin. 13.** **Charitas** nunq̄ excidit. **Que**
 quidem charitas dei est in christo iesu dño nostro. qz scz p
 eum data est nobis inquantū spiritū sanctum nobis dedit
Luc. 12. **Ignem** veni mittere in terrā et quid volo nisi vt
 accendat. **Sed** cum scriptū sit **Eccl. 9.** **Nescit** homo vtz
 amore vel odio dignus sit sed omnia in futurū seruant in
 certa. quid est hoc qd̄ dicit se esse certū q̄ nihil possit eum
 a charitate separare. **Ad** qd̄ dicit potest q̄ ap̄lus nō loquī-
 tur singulariter de seipso: sed loquītur in persona omniū p̄-
 destinatorū de quibus ppter certitudinem p̄destinatiōis
 annunciat q̄ nihil eos a charitate possit separare. **pōt** etiā
 ista certitudo causari ex virtute charitatis que quantum in
 se est ab aliquibus non potest superari cum deum super
 omnia viltgāt. **Quā** autē aliquis interdum a charitate rece-
 dat non est ppter defectū charitatis: sed ppter defectum
 liberi arbitrii. **Si** autē ap̄lus hoc dicit de seipso de hoc cer-
 tus esse non poterat nisi forte p reuelationē qz dicit est ei
 Sufficit tibi gratia mea. **2. corin. 12.** **nam** quantū ad pos-
 sibilitatem liberi arbitrii ipse alibi dicit. **1. corin. 9.** **Ne** for-
 te cum alijs predicauerim ipse reprobus efficiar.

Incipit capitulū nonum.

Ueritatem dico in christo non me-
 ritor. testimoniu phibente conscie-
 tia mea in spū sancto. qm̄ tristitia
 mihi magna est et cōtinuus dolor
 cordi meo. **Op**rabam ego ip̄e anathema esse
 a x̄po p fratrib⁹ meis qui sunt cognati mei
 f ij

Ad Romanos

fm carnez qui sunt israelite. quozū adoptio est filiozū. ⁊ gloria ⁊ testamentū ⁊ legislatio ⁊ obsequiū ⁊ pmissa. quozū patres ex quib⁹ est christus fm carnem qui est sup omnia de⁹ benedictus in secula: amen.

Apostolus supra necessitatē ⁊ virtutē gratie demonstra- uit. hic incipit agere de origine gratie: vtrū ex sola dei ele- ctione datur: aut det ex meritis precequentū operum occa- sione accepta ex eo q̄ iudei q̄ videbant diuinis obsequijs mancipati exciderant a gratia. gentiles autē ad eam erant admisi q̄ prius fuerant a deo alieni. Primo igit agit de electione gentium. secundo de casu iudeozū capi. r. Fra- tres voluntas quidē cordis mei rē. Circa primū duo fa- cit. primo cōmemorat dignitatē iudeozū. secūdo ostendit quomodo gentiles ad illam dignitatē sunt assumpti ibi. Non autē q̄ exciderit rē. Circa primū duo facit. Primo ap- lūs ostendit affectum suum ad gentem iudeozū ne ea que contra eos dixit vel dicitur ex odio dicere vide- retur. Secūdo eozū dignitatē ostendit ibi. Qui sunt israe- lite rē. Circa primū duo facit. Primo confirmat dicēda p simplicem assertionē dicens. Veritatem dico. q̄ maxie conuenit predicatori qui est testis veritatis. puer. 8. Veri- tate meditabit guttur meum. Iacob. 8. Pacē ⁊ veritatē diligite. Et q̄ q̄q̄ aliq̄s veritati quā loquit aliq̄s mēda- cium interferit ad hoc excludendū subdit. Non mentior. Ep̄. 4. Deponentes mendaciū loquimini veritatē. Se- cundo confirmat q̄ dicēda sunt p iuramentū q̄ est quedā confirmatio p testimoniū ineffabilis veritatis. Tales autē sunt testes sanctorum. primo quidē deus fm Job. 16. Ec- ce in celo testis meus. Et ideo dicit i christo iesu. i. p chris- tum iesum qui est veritas absq̄ mēdacio. 2. corin. 1. Dei em̄ filius qui predicat⁹ est in vobis nō fuit in illo est ⁊ nō Secundo testis infallibilis sanctorū est eozū conscientia. An subdit. Testimoniū phibete mihi cōfesa mea. 2. cor. 1. Gloria nostra hec est testimonium cōscientie nostre. Et q̄ interdum conscientia errat nisi p spū sanctū rectificet subdit. In spū sancto. 5. 8. Ipse spūs testimonium reddit spūi nostro. Deinde cū dicit. Quoniam tristitia rē. ostē- dit suum affectū ad iudeos p dolorem quē de eozum casu patiebāt. quē quidē primo exponit. secundo eius signum ponit cum dicit. Optabam rē. Exaggerat autē suum dolo- rem tripliciter. Primo quidē ex eius magnitudine. Quo- niam mihi tristitia est magna: quia scz est de magno ma- lo id est de excidio tante gentis. Treñ. 2. Magna est ve- lut mare contritio tua. Sz contra hoc videt esse q̄ dicit. Eccl. 3. Tristitiam non des anime tue. q̄ videtur senten- tie stoicoz consonare q̄ tristitiam om̄ino ab animo sapientis appellabant. Cum em̄ tristitia sit de malo p̄sent: non pōt sapienti competere cui nullū malum est p̄sens. Nō em̄ estimabant aliquid esse bonū nisi honestū: ⁊ malū nisi peccatū. Sed hec opinio refellit dupliciter. Primo q̄dez q̄ corporales defectus lz nō sunt simpliciter mala quib⁹. s. hominea fiant mali. sunt tamen quedā mala q̄ natura ab- horret. Unde ⁊ dñs p his tristat⁹ legit. Matt. 26. Tris- tis est aīa mea vsq̄ ad mortē. Secūdo cū ex charitate hō debet suū diligere. primū sicut seipsū iminet sapienti tristi- cia laudabilis de pctō. primi sic d pctō suiipsi⁹. An ap̄s dicit. 2. corin. 12. Et lugeam multos ex eis q̄ peccauerūt. Sic igit reprobat seculi tristitia q̄ mortē operat: pcedēs ex amore seculi. sed tristitia que est fm deum vtpote ex di- uina charitate pcedens salutē operat vt dicit. 2. corin. 7. Et talis fuit ista tristitia. Secundo exaggerat eam ex con- tinuitate. Unde subdit. Et continuus dolor. Non q̄ con- tinuo actu doleret sed fm habitum. Iere. 9. Et plorē die

ac nocte interfectos populi mei. **T**ercio exaggerat eaz ex sui veritate. cū dicit. Cordi meo. non hui⁹ erat superficialis: sed in corde radicata. Treñ. 1. Multi gemitus mei ⁊ cor meum tremens. Deinde cum dicit. Optabam em̄ rē. ponit signum doloris dicens. Optabam em̄ egoipse qui tam feruens sum in charitate xp̄i vt supra ostēsum est ana- thema esse a christo p fratribus meis. **U**bi primo sciēdū est q̄ anathema est grecū ⁊ cōponit ab ana q̄ ē sursum ⁊ thesis q̄ est positio. vt dicat anathema quasi sursum pos- situm. qz sez cum capiebāt aliquid in preda q̄ nolēbant esse in vsu hominū suspendebant illud in templo. Et ino- leuit vsq̄ adhuc vt ea que sup̄ separata ab hominū com- muni vsu anathema vocarent. Unde Iosue. 6. dicit. Sit ciuitas hec anathema ⁊ omnia que in ea sunt domino. **D**icit g. Optabam egoipse anathema esse a christo. i. separa- tus ab eo. **Q**uidē sit dupliciter. **U**no modo p culpam p quam aliquis a charitate christi separat⁹: eius preceptū non seruans. Jo. 14. Si diligitis me mādāta mea seruā- te. Sic autē ap̄s nō poterat optare esse anathema a chris- to. p quacūq̄ causa vt ex supradictis in octauo capitulo patet. **E**st em̄ hoc contra ordinē charitatis quo quis tene- tur deum sup̄ omnia diligere ⁊ salutem suam plusq̄ alios rum. Et ideo nō dicit opto sed optabā. s. tempore infide- litatis. Sed fm hoc nihil magnum dicit apostolus. quia tunc etiam ppter se volebat esse separatus a christo. **U**nde ⁊ quedam glosa exponit quod dicit tristitia magna est mihi de tristitia qua dolebat de preterito statu peccati in quo a xp̄o voluerat esse separatus. **A**lio mō pōt aliq̄s esse separatus a christo id est a fruitione xp̄i q̄ habet in gloria. Sic autē separari a xp̄o volebat ap̄s p salute gentium nedū p conuersione iudeozum. fm illud p̄bil. 1. Desiderium habens dissolui ⁊ cum xp̄o esse: multo melius pma- nere in carne necessarium ppter vos. Et hoc modo dices- bar. Optabam scz si fieri posset anathema esse id est sepa- ratus a gloria vel simpliciter vel ad tempus. ppter hono- rem xp̄i qui est ex conuersione iudeozum. fm illud xuer. 14. In multitudine populi dignitas regis. Unde **A**br̄y solomonus in libro de computatione cordis. Ita totam ei⁹ mentē dēnitit amor vt etiā eo q̄ p ceteris omnib⁹ ama- billus erat esse cū xp̄o. rursus idipsum q̄ itz placeret xp̄o contemneret. Izt celozam regna q̄ videbat laboz esse re- muneratio p xp̄o nihilominus cedere pateret. Et causaz tanti affectus ostendit subdens. Ppo fratrib⁹ meis. **U**nde **E**cc. 25. dicit q̄ tria sunt pbata coram deo ⁊ homini- bus: cōcordia fratū. Et ne hoc intelligeret de his q̄ erāt spūaliter in xp̄o f̄res fm illō **M**att. 23. Omnes vos fra- tres estis subiūgit. Qui sūt cognati mei fm carnē. 2. cor. 11. Semē abrae sunt ⁊ ego. Deinde cū dicit. Qui sunt israelite. ostēdit dignitatem iudeo p vt eius tristitia vide- ret eē ratiōabilis. p̄ p̄stinā dignitatē populi p̄stitis. p̄ pensus em̄ est malū: dignitatem perdidisse q̄ nūq̄ habu- isse vt dicit glosa. Et non solum ex affectu carnali. pcedēs ostendit autem eozum dignitatē tripliciter. **P**rimo q̄- dem quantū ad suam gentem cum dicit. Qui sunt israelite id est a genere Jacob descendentes. qui est dictus isra- el. **S**en. 32. ⁊ 2. corin. 11. Israelite sunt ⁊ ego. Et hoc ad dignitatem p̄tinet. **D**icit em̄ deut. 4. Non est alia natio tam grandis rē. **S**ecundo ostendit dignitatē illius gen- tis ex dei beneficijs: inter que primo ponit spūalia benefi- cia: quozum vnum respicit p̄sens. Et quantū ad hoc vis- cit. Quozū est adoptio filiozū dei. Unde dicit **E**ro. 4. **P**rimogenit⁹ meus israel. Et hoc q̄dez dicit q̄rū ad spū- rituales viros qui fuerūt in illo populo. **Q**uantū ad car- nales vero supra. 8. innuit q̄ acceperunt spiritum serui- tutis in timore. **A**liud vero beneficium ponit q̄ respicit futurum cum dicit. Et gloria. s. filiozū dei eis repromissa.

In cuius signum legitur **Exo.** ultimo. q̄ gloria domini impleuit tabernaculum. Deinde ponit alia beneficia figurata quorum tria sunt figura presentis spiritualis beneficii. Et horum primum est testamentum id est pactum circuncisionis abrae datum. ut dicit **Gen.** 17. Quamvis hoc possit referri ad testamentum nouum quod primo iudeis est p̄dicatum. Unde et dominus dicebat **Matth.** 15. Non sum missus nisi ad oues que perierunt domus israel. Et **Je.** 31. dicit. Seriam domui israel fedus nouum. Secundus est lex data moysi. Unde et subdit. **Legislatio.** **Eccl.** 24. Regem mandauit nobis moyses. Tertium est cultus diuini cum dicit. Et obsequium. quo sc̄z deo seruebant: omnibus alijs gentib⁹ fuerunt ydolis. **Ysa.** 44. Et nūc serue me⁹ **Jacob** rectissime que elegi. Deinde ponit id q̄ p̄tinet ad futuram gloriam cum dicit. Et promissa. Promissiones enim implete in veteri testamento per xpm: iudeis precipue facte vident. Unde dicit infra. 15. Dico iesus christus ministrum fuisse circuncisionis ad confirmandas. **et.** fuerunt autem eis multe promissiones facte de bonis terrenis ut patet **Leui.** 26. et **deut.** 18. Sed p̄ illa temporalia bona sp̄alia figurant. Tertio aut̄ describit dignitates iudeorum ex origine cum dicit. Quorum patres: q̄ sc̄z fm̄ carnem sunt p̄geniti ab illis patribus qui fuerunt maris meo deo accepti. **deut.** 4. Dilexi patres tuos et elegi semē eorum. **Dee.** 9. Quasi prima poma ficulne eius vidi patres eorum. Quarto ostendit dignitates eorum ex prole cū dicit. Ex quibus et christus est genitus fm̄ carnem. sicut ipse dicit **Jo.** 4. Salus ex iudeis est. Et ne hoc parum videat ostendit christi dignitates dicens: Qui est super omnia deus benedictus in secula. amen. **1. Jo.** ultimo. **Hic** et verus deus et vita eterna. In quibus verbis quattuor hereses destruant. Primo quidez manichei q̄ dicebat christum habuisse corpus fantastiū et non verum p̄ hoc q̄ dicit fm̄ carnem. Habet enim veram carnem fm̄ illud **Luc.** ultimo. Spiritus carnis et ossa non habet: sicut me videtis habere. Secundo heresis **Valentini** qui dicit xpm̄ nō de massa humani generis s̄z de celo corpus attrahisse. Quidez excludit in hoc q̄ dicit christum ex iudeis fm̄ carnem esse fm̄ illud **Matth.** 1. Liber generationis iesu xpi filij dauid. Tertio heresis **Nestorii** qui posuit alium esse filium hominis alius dei. contra que apostolus hic dicit. q̄ ille est ex patribus fm̄ carnem qui est deus sup̄ omnia. Quarto excludit heresis **Arii** qui dicebat christum esse minore patre et q̄ est creatus ex nihilo. Contra quorum primum dicit q̄ est sup̄ omnia. Contra sc̄m q̄ est benedict⁹ per omnia secula. Hoc em̄ de solo deo dicendū est q̄ eius bonitas duret in secula.

Lectio secunda:

Non autem q̄ exciderit verbum dei: Non enim omnes q̄ ex circuncisione sunt israel: hi sunt israelite: neq̄ qui semē sunt abrae omnes filij. Sed in ysaac vocabitur tibi semen id est non qui filij carnis: hi filij dei. sed qui filij sunt promissionis estimantur in semen. Promissionis enim verbū hoc est. Sc̄m hoc tēp̄ veniā. et erit sare filij. Non solum autem illa sed et rebecca est vno concubitu habens isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid boni egissent aut mali ut fm̄ electionem propositum dei maneret: non ex operibus sed ex vo-

cante dictum est ei quia maior seruet minori: sicut scriptus est **Jacob dilexi: Esau autē odio habui.**

Postq̄ apostolus posuit dignitatem iudeorum. nunc ostendit q̄ ista dignitas non p̄tinet ad eos qui carnaliter proccesserunt ab antiquis patribus. sed ad spirituale semē q̄ est a deo electum. Et primo ostendit q̄ huiusmodi dignitas pueniat ex electione diuina. Secundo ostendit q̄ hec electio communiter pertinet ad iudeos et ad gentiles ibi. Quos etiam vocauit non solum **et.** Circa primū duo facit. primo ostendit quomodo ex electione diuina homines spiritualē dignitatez consequunt. secundo mouet questionem de iusticia diuine electionis ibi. Quid ergo dicem⁹? Circa primū duo facit. primo pponit quod intendit. secundo ostendit ppositum ibi. Sed in isaac **et.** Circa primū duo facit. primo ponit firmitatem diuine electionis. secundo ostendit in quibus impleat ibi. Non enim omnes **et.** Dicit ergo primo. Ita dictū est q̄ eorum sunt promissa et adoptio filiorum et gloria p̄ quorum casu est mihi magna tristitia et cōtinuus dolor. Non autē hoc sic intelligendū q̄ verbum dei exciderit id est frustrat⁹ sit quia et si nō habet locum in quibusdā qui exciderit habet locū in alijs. **Ysa.** 55. Verbus q̄ egreditur ex ore meo non reuertetur ad me vacuum **et.** ps̄. In eternum domine p̄manet verbum tuum. Deinde cum dicit. Non em̄ **et.** ostendit quomō et in quibus verbū dei exciderit. Circa q̄ considerandum est q̄ iudei de duobus precipue gloriabant. videlicet de abraam qui primo accepit pactum circuncisionis a dño ut dicit **gen.** 17. Et de **Jacob** siue israel cui⁹ tota posteritas in populo dei cōnumerabat. Non autē ita fuit de **Ysaac:** Naz posteritas filij eius esau ad populū dei non p̄tinebat. Unde ap̄tius ostendit ppositū. Primo quidez p̄ comparationē ad iacob dicit. Non em̄ omnes q̄ sunt ex israel id est ex iacob fm̄ carnē p̄geniti hi sunt vere israelite: ad q̄s p̄tinet dei p̄missa. sed illi q̄ sunt recti et videntes deus p̄ fidem **Ysa.** 44. Rectissime que elegi. Unde et dñs dicit **Marhanaeli Jo.** 1. Ecce verus israelita in quo volus non est. Hoc autē nomē israel impositū fuit iacob ab angelo ut patet **gen.** 32. Secundo ostendit idem p̄pter cōparationē ad abraam dicens. Neq̄ omnes q̄ sūt carnale semen abrae sunt sp̄iales abrae filij quib⁹ deus benedictionē repromissit: s̄z solum illi q̄ eius fidē et opera imitant. **Jo.** 8. Si filij abrae estis opa abrae facite. Deū cū dicit. S̄z in isaac **et.** manifestat ppositū et p̄mo quantum ad abraam. sc̄do q̄ tū ad iacob ibi. Nō solū autē illa **et.** Circa primū tria facit. p̄mo pponit auctoritatē scripture dicens. S̄z in isaac vocabitur tibi semen. Hoc dñs dixit abrae ut habet **gen.** 21. vbi agebat de expulsiōe ymaelis. Quasi dicit. Non oēs q̄ nati sunt carnaliter ab abraā p̄tinent ad illud semē cui facta est re. p̄missio fm̄ illud **Gal.** 3. Abrae dicte sunt repromissiones et semini eius. sed illi q̄ sunt s̄z isaac. Deinde cū dicit. Id est nō q̄ filij **et.** Erponit auctoritatē inductaz fm̄ q̄ facit ad ppositū. Ad cuius euidentiā accipiendū est q̄ ap̄tius dicit **Gal.** 4. Abraā duos filios habuit: vnū de ancilla et aliū d̄ libera. s̄z q̄ de ancilla sc̄z ymael fm̄ carnē natus est q̄ sc̄z fm̄ legē et cōsuetudinē carnis ex iuuēcula nat⁹ est: q̄ autē ex libera sc̄z isaac p̄ repromissionē et nō fm̄ carnē. i. nō fm̄ carnis legē et cōsuetudinē q̄ nat⁹ est ex sterili et vetula ut habet **gen.** 18. Quamvis sit nat⁹ fm̄ carnē. i. fm̄ substantiā carnis quā accepit a parentib⁹. Ex q̄ apostolus hic accipit q̄ illi nō adoptant in filios dei q̄ sunt filij carnis. i. ex hoc ip̄o q̄ fm̄ carnē p̄geniti sūt ab abraā s̄z illi estimant in semine q̄bus facta est repromissio q̄ sunt filij p̄missionis. i. illi q̄ ex gr̄a p̄missionis diuine facti sunt filij abrae: fm̄ imitationem fidei: fm̄ illud **Matth.** 23. p̄p̄ores

Ad Romanos

est deus de lapidib⁹ his suscitare filios abrae. Sicut etiā ysmael fm carnem natus: non est computatus in semine: sed isaac per repromissionem natus. Tertio ibi. Repromissionis enim rē. probat convenientem fuisse suam expositionem qua per isaac significari dixit eos qui sunt alij promissionis quia scilicet isaac per promissionem natus est. Unde dicit. Promissionis enim. hoc verbum est quod angelus immo dominus in angelo dixit ad abraam Gen. 18. Scdm hoc tempus veniam quo significatur tempus gratie. Gal. 4. Cum venit plenitudo temporis misit filium suum. Et erit isre filius. s. p. gratia repromissionis. Unde Gal. 4. dicit. Et adoptionem filiorum recipiem⁹. Deinde cū dicit. Nō solum autē illa rē. manifestat ppositū q̄tū ad iacob. Et pmo ponit qd̄ intēdit. scdm manifestat ppositū ibi. Cū em̄ nondū nati rē. Dicit ergo primo. Non solum illa. s. fara habuit filium de quo facta est pmissio. sed et rebecca habens in utero duos filios quorum vnus p̄tinebat ad pmissionē alius ad carnē solum: et hoc ex vno concubitu ysaac patris nostri. Dicit em̄ gen. 25. q̄ isaac rogauit p uxore sua eo q̄ sterilis esset et dedit dñs conceptū rebecca et collidebant in ventre eius paruuli. Et est notandum q̄ hoc ap̄lus inducit contra iudeos qui reputabant se dei gratia adepturos ppter merita p̄m̄ contra q̄s dicit de viris iustis Ezech. 14. Q̄ filium et filiam non liberabunt sed ipsi in iusticia sua liberabunt. Unde et Iohānes iudeis dicebat. Matth. 3. Ne ceperitis dicere patrem habemus abraam rē. Contra horum opinionem ergo primo inducit q̄ de filiis abrae vnus erat electus et alius reprobatus. Possent autē hoc ascribere vel diuersitati matris quia ysmael natus est de ancilla et isaac de libera: vel diuersitati meritum patris quia ysmaelm genuit in circumcisus. isaac autem circumcisus. Et igit omne subterfugium excludat inducit exempla vbi vnus eligit et alius reprobat eorum qui non solum ab vno patre sed etiam ab vna matre sunt geniti et eodem tempore immo ex vno concubitu. Deinde cum dicit. Cum nondum rē. ostendit ppositum et primo p auctoritatem Gen. 2. Per auctoritatem prophe. ibi. Sicut scriptum est rē. Circa primū tria facit. Primo designat tempus pmissionis et dicit q̄ p repmissionem est vnus filiorum rebecca alij platus cum nondum nati fuissent. Et sicut per superiora exclusit opinionem iudeorum de meritis patris confidentium. ita etiam per hoc excludit errorem manicheorum qui diuersitatem eorum que hominibus accidunt natiuitati ascribunt. vt scz vniuscuiusq̄ vita et mors disponat fm constellationes sub qua natus est. contra quod dicitur Iere. 10. A signis celi nolite metueri que gentes timent. Subdit autē. Aut aliquid egissent boni aut mali vbi excludit errorem pelagianorum qui dicunt fm merita precedentia gratiam dari: cū tamen scriptum sit Tit. 3. Non ex operibus iusticie que fecimus nos sed scdm suam misericordiam nos saluos fecit. Atque autem horum ostenditur falsum: per hoc q̄ ante natiuitatē et ante opera vni s filiorum rebecca alteri est platus. Excludit p hoc etiā error origenis q̄ posuit aīas hominū simul cum angelis esse creatas et q̄ p meritis eorum que ibi egerunt bene vel male diuersitatem vite sortuntur. fm quē non posset esse verum quod hic dicitur euz nondum aliquid mali vel boni egissent. Contra hoc autē est quod dicit Iob. 38. Ubi eras cum me laudarem astra matutina et iubilarent omnes filij dei? Possent enim scdm origenis errorem respondere. Erant inter ipsos dei filios iubilantes. Secūdo ostendit quid accipi posset ex ipsa pmissione quia vnus geminorum in utero existentium alteri est prelatus dicens. Et ppositum est dei voluntas vnum pre alio magnificare: maneret id est firmum esset et hoc non fm merita sed fm electionem. id est in quantum

ipse deus spontanea voluntate vnum alteri preelegit. nō quia sanctus erat sed vt sanctus esset. scdm illud Ep̄. 1. A legit nos in ipso ante mundi constitutionem vt eterni sancti. Hoc autem est ppositū p̄destinationis de quo ibidem dicitur P̄destinati scdm p̄positū voluntatis eius. Tertio ponit pmissionē dicens. Non ex operibus que nulla p̄cecesserunt vt dictum est: sed ex vocante id est ex ipsa gratia vocantis de quo supra dictū est. Quos p̄destinauit hos et vocauit. dicitur est et scilicet rebecca. quia maior scz esau seruiet minori scz iacob. Quod quidem tripliciter pot̄ intelligi. Vno mō scdm eorum personas. et sic intelligitur esau seruissē iacob. non directe sed occasionaliter in quantum p̄secutio quam ei intulit in eius bonis cessit fm illud p̄ouer. 11. Qui stultus est seruiet sapienti Secundo potest referri ad populos ex vtroq̄ progenitos quia idem aliquando fuerūt subiecti israelitis fm illud ps̄. In idumeam extendā calcamentū meum. Et hoc videtur competere his que p̄mittuntur in gen. 2. P̄mittuntur enim duo populi ex ventre tuo cum populus populum superabit et maior minori seruiet. Tertio potest intelligi figuratim dictum vt per maiorem intelligat populus iudeorum qui primo adoptionem filiationis accepit. scdm illud Exo. 4. Primogenitus meus israel. Per minorem autē figuratur populus gentilium qui posterior est ad fidem vocatus. qui etiam figuratur per filium prodigum Luc. 15. Maior ergo populus seruiet minori in quantum iudei sunt nostri capiani custodientes libros ex quibus nostre fidei testimoniū perhibetur Iob. 5. Scrutamini scripturas. Deinde cum dicit. Sicut scriptum est rē. probat ppositum ex auctoritate prophe. dicens Sicut scriptum est scz primo Malach. prophete ex persona dei dicentis. Iacob dilexi: esau autem odio habui. Dicit autē hic quedā glo. q̄ id qd̄ supra dictū est maior fuit minor: dicit em̄ fm p̄cientiam. qd̄ autē hic dicit̄ est intelligēdū scdm iudicium. quia scz deus propter bona opera dilexit iacob sicut et omnes sanctos diligit. p̄ouer. 8. Ego diligentes me diligo. Esau vero odio habui propter peccata sicut scriptum est Eccl. 12. Virissimus odio peccatores habet. Sed qz dilectio hominis p̄uenit a dilectioe dei scdm illud infra. 10. Non quasi nos dilexerimus deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos: oportet dicere q̄ ante iacob dilectus sit a deo q̄ ipse deus dilexerit. Nec potest dici q̄ deus ex tempore eum diligere incepit: Alioquin eius affectus esset mutabilis. Et ideo oportet dicere q̄ deus ab eterno iacob dilexit et dicit Iere. 31. In charitate p̄petuam dilexi te. Est autē in his verbis apli considerandū q̄ tria ponit in deo pertinentia ad sanctos. videlicet electionem per quam intelligitur p̄destinatio et electio dei que quidem realiter sunt idem in deo sed differunt ratione. Nam ipsa dei dilectio dicitur scdm q̄ vult bonum alicui absolute. Electio autē dicitur scdm q̄ per bonum qd̄ alicui vult euz alteri p̄ferat. p̄destinatio autē est scdm q̄ hominē dirigit in id bonum quod ei vult: diligendo et eligendo. et ideo scdm rationem p̄destinatio sequitur dilectionem sicut et voluntas de fine naturaliter p̄cedit directionem aliquorum in finem. Electio autem et dilectio aliter ordinantur in deo et in homine. In homine enim electio p̄cedit dilectionem. voluntas enim hominis mouetur ad amandum ex bono quod in re amata considerat ratione cuius ipsam p̄celegit alteri et p̄eclēctē suā amorem impendit. Sed voluntas dei est causa omnis boni: quod est in creatura. et ideo bonū per quod vna creatura p̄feratur alteri per modum electionis consequitur voluntatem dei que est de bono illius que pertinet ad rationē dilectionis. Unde non p̄pter aliquod bonum quod in homine eligat deus eum diligit. sed potius eo q̄ ipsum di

ligit preferat eum alijs eligendo. Sicut autem dilectio de qua hic loquitur pertinet ad eternam dei predestinationem: ita et tunc odium de quo hic loquitur pertinet ad reprobationem qua deus reprobat peccatores. Nec est dicendum quod ista reprobatio sit temporalis, quia nihil temporale est in voluntate divina sed est ab eterno, que quidem quantum ad aliquid convenit cum dilectione vel predestinatione. Quod autem ad aliquid differat convenit quidem quantum ad hoc quod sicut predestinatio est preparatio glorie ita reprobatio est preparatio pene. *isa. 3.* Preparata est ab heri thophet a rege preparata. Differat autem quantum ad hoc quod predestinatio importat preparatio nem meritoz quibus puenitur ad gloria, sed reprobatio importat preparationem peccatorum quibus puenitur ad pena. Et ideo prescientia meritoz non potest esse aliqua ratio predestinationis, quia merita prescientia cadunt sub predestinatione, sed prescientia peccatorum potest esse aliqua ratio reprobationis et pre pene que preparatur reprobationem in quantum sepe deus pponit se punitur malos propter peccata que a seipsis habent non a deo. Iustus autem pponit se premiaturum propter merita que a seipsis non habet. *Dece. 13.* Perditio tua israel, tantum ex me auxilium tuum.

Lectio tertia.

Quid ergo dicemus Nunquid iniquitas apud deum? Absit. *Moysi enim dicit. Miserebor cui miserebor suz et misericordiam prestabo cui miserebor. Igitur non volentis neqz currentis: sed miseris est dei.* Dicit enim scriptura pharaoni: *Quia in hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem meam, et ut annuncietur nomen meum in universa terra. Ergo cui vult miseretur et quem vult indurat.*

Postquam premisit apud deum electionem unius alteri preferatur non ex operibus sed ex gratia vocantis: hic iniquitas de iusticia huius electionis. Et primo pponit dubitationem, secundo soluit ibi. Absit. *Moysi 12.* tertio obijcit contra solutionem ibi. Dicit itaqz mihi quid ad hoc 12. Dicit ergo primo. Dicitur est quod deus sine merito precedente unum eligit et alterum reprobat. Quid ergo dicemus? Num quid per hoc probari potest quod sit iniquitas apud deum, videtur quod sic. Pertinet enim ad iusticiam in distributionibus ut equaliter equalibus distribuatur. hoc est ante remota differentia meritorum sunt equaliter. Si ergo absque consideratione meritorum deus unequaliter distribuit unum eligens et alium reprobans, videtur quod sit in iniquitas quod est contra illud quod dicitur *Deutro. 32.* Deus fidelis est absque ulla iniquitate. *ps.* Iustus es domine et rectum iudicium tuum. Est autem sciendum quod origenes hanc objectionem solvere volens incidit in errorem. Pponit enim in suo parabolon deum ab initio solus creaturas spirituales fecisse, et omnes equaliter ne ex eorum inequalitate posset secundum rationem predictam iniquitas deo ascribi. sed postea creaturarum diversitas subsedita est ex diversitate meritoz. Nam illarum creaturarum spiritualium quedam per amorem converte sunt ad deum plus vel minus et secundum hoc distincti sunt ordinem angelorum, quedam vero averte sunt a deo plus vel minus et secundum hoc alligatae sunt corporibus vel nobilibus vel ignobilibus, quedam quidem celestibus corporibus, quedam autem corporibus demoniis, quedam autem corporibus hominum, et secundum hoc ratio condendi et distinguendi creaturas corporales est peccatum spiritualis creature quod est contra

tra id quod gen. 1. dicitur *Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona, per quod datur intelligi quod causa producenti creaturas corporales est bonitas ut dicit aug. 11. de civitate dei.* Et ideo hac opinione rejecta, videndum est quantum liter apostolus dubitationem solvat cum dicit. Absit. *Moysi enim dicit 12.* Et circa hoc duo facit, primo solvit objectionem predictam quantum ad dilectionem sanctorum secundo quantum ad odium seu reprobationem malorum ibi. Dicit enim scriptura 12. *Circa primum duo facit, primo pponit auctoritatem scripture: ex qua procedit solutio, secundo ex ea conclusionem inducit ibi. Igitur non volentis 12.* Inducit autem auctoritatem que habetur *exo. 33.* ubi dicit dominus *moysi secundum litteram nostram. Miserebor cui volente et clemens ero in quem mihi placuero, sed apud inducit eam secundum litteram. 12.* dicens. *Moysi enim dixit dominus. Miserebor cui misereor et misericordiam prestabo cui miserebor, ubi secundum superficiem littere omnia bona nostra dei misericordie ascribuntur secundum illud *isa. 63.* Misereborum domini recordabor: laudem domini super omnibus que reddidit nobis. Et *12.* Misericordie domini quod non sumus consumpti, multe enim sunt miserationes eius. Exponit autem hec auctoritas in glo. dupliciter, et secundum hoc ex auctoritate hac dupliciter solvitur questio et obiectio. Uno modo sic. Miserebor cui misereor id est illi qui est dignus misericordia, et ad maiorem expressionem iterat dicens. Misericordiam prestabo cui misereor, id est cui dignum iudico miseri. sicut et in *ps.* dicitur. Misertus est dominus timentibus se. Et secundum hoc licet misericorditer sua impendat tamen ab iniusticia excusatur, quia dat quibus dandum est et quia non dat cui dandum non est secundum rectitudinem sui iudicij. Sed misereri cui dignum est potest intelligi dupliciter. Uno modo ut intelligatur aliquis dignus misericordia, propter opera preexistencia in hac vita licet non in alia ut posuit origenes quod pertinet ad heresim pelagianorum qui posuerunt gratiam dei hominibus secundum merita dari. Sed hoc stare non potest quia sicut supra dictum est ipsa etiam bona merita sunt homini a deo et sunt predestinationis effectus. Alio modo potest intelligi ut aliquis dicatur dignus misericordia, non propter aliqua merita precedentia gratiam sed propter merita subsequencia, puta ut dicamus quod deus dat alicui gratiam et pponit eam ab eterno illi se daturum quem presciuit ea bene fore visurum. Et secundum hoc intelligit glo. quod miserebor cui misereor est. Unde dicit. Miserebor cui misertus ero id est illi miserebor vocando: et gratiam apponendo cui prescius ero quod misericordiam daturus es: sciens illum convertendum et apud me permansurum. Sed videtur quod nec hoc convenienter dici possit. Manifestum est enim quod nihil potest poni ut ratio predestinationis quod est predestinationis effectus etiam si acceptatur, pro ut est in dei prescientia, quia ratio predestinationis intelligitur predestinationi, effectus autem in ipsa includitur. Manifestum est autem quod officium dei beneficii quod homini confert ad salutem est divine predestinationis effectus, divinum autem beneficium non solum extendit se ad infusionem gratie qua homo iustificatur sed etiam ad gratie usum sicut etiam in rebus naturalibus non solum causat ipsas formas in rebus sed etiam ipsos motus et operationes formarum eo quod deus est principium omnis motus cuius operatione cessante a movendo ex formis nullus motus vel operatio sequitur. Sicut autem se habet habitus gratie vel virtutis in anima ad usum ipsius: sic se habet forma naturalis ad suam operationem. Et ideo dicitur *isa. 26.* Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. Probat autem hoc speciali ratione aristotiles de operibus voluntatis humane. Cum enim homo habeat potentiam ad opposita, puta ad sedendum vel non sedendum oportet quod reducat in actum per aliquid aliud. Reducit autem*

Ad Romanos

In actum alterius hominis per consilium ex quo unum oppositorum preeligit alteri. Sed cum iterum homo habet potestatem consilii vel non preeligi oportet esse aliquid per quod reducatur in actum consilii. Et cum in hoc non sit preedere in infinitum: oportet esse aliquid quod principium extrinsecum superius homine quod ipsum moueat ad consiliandum. et hoc non est aliud quam deus. Sic igitur ipse usus gratie est a deo nec propter hoc superius habitus gratie sicut nec superius forme naturales quibus deus in omnibus operatur quia sicut dicitur. Sap. 8. Ipse disposuit omnia suauiter. quod scilicet per suas formas omnia inclinantur quasi sponte in id ad quod ordinantur a deo. Sic igitur non potest esse quod merita consequentia gratiam sint ratio miserendi aut predestinandi. sed sola dei voluntas secundum quam misericorditer aliquos liberat. Manifestum est enim quod iusticia distributiuam locum habet in his que dantur ex debito. puta si aliqui meruerint mercedem vel plus laborantibus maior merces donetur. non autem habet locum in his que sponte et misericorditer aliquid datur. puta si aliquid duos pauperes in via inueniens et det unum quod potest vel disponit in elemosinam dare: non est iniustus sed misericors. Similiter si aliquid duobus eque ipsum offendentibus unum dimittat offensionem soluit per auctoritatem que omnia diuine misericordie ascribit. Sciendum est tamen quod dei misericordia secundum tria attenditur. primo quidem secundum predestinationem qua ab eterno proposuit aliquos liberare. ps. Misericordia eius ab eterno et in eternum. Secundo secundum uocationem et iustificationem quibus homines saluati ex tempore. Tit. 3. Secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Tertio magnificando per gloriam quando liberat ab omni miseria. ps. Qui coronat te in misericordia et miserationibus. Et ideo miserebor scilicet uocando et iustificando cui miseror predestinatio et misericordiam prestabo: finaliter glorificando eum cui misero: uocando et iustificando. Et hic sensus magis concordat cum non scriptura que dicit Misereor cui uolero et clemens ero cui mihi placet. Ubi manifeste non meritis sed soli diuine uoluntati ascribitur diuina misericordia. Deinde cum dicitur. Igitur non uolentis et. concludit propositum ex premissa auctoritate. Et potest hec conclusio multipliciter intelligi. Uno modo sic. Igitur ipsa salus hominis non est uolentis neque currentis id est non debetur alicui per aliquam eius uoluntatem vel exteriorum operationem: que dicitur cursus secundum illud. 1. cor. 9. Sic currite ut comprehendatis. Sed est misericordie dei. id est. preedit et sola dei misericordia. ut maxime sequitur ex auctoritate inducta. uenturo. 9. Ne dicas in corde tuo. propter iusticiam meam introduxit me dominus ut terram hanc possiderem. Potest autem et aliter intelligi ut sit sensus. Omnia preedunt ex dei misericordia. Igitur non est uolentis scilicet uelle neque currentis scilicet currere. sed utriusque est misericordie dei. secundum illud. 1. cor. 15. Non autem ego sed gratia dei mecum. Et Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Sed si hoc solum in hoc uerbo intellexerit apostolus cum etiam gratia sine libero arbitrio hominis non uelit neque currat. potuisset e contrario dicere. non est misericordie dei sed uolentis et currentis quod aures pie non ferunt. Unde plerumque aliquid est ex his uerbis intelligendum. ut scilicet principalitas gratie dei attribuat. Semper enim actio magis attribuitur principali agenti quam secundo. puta si dicamus quod securis non facit arbori sed artifex per securim. uoluntas autem hominis mouetur a deo ad bonum. Unde supra. 8. dictum est. Qui spiritus dei aguntur hi sunt filii dei. Et ideo hominis operatio

interior non est homini principali sed deo attribuenda. phil. 2. Deus est qui operatur in uobis uelle et perficere per bona uoluntate. Sed si non est uolentis uelle neque currentis currere sed dei mouentis ad hoc hominem. uidetur quod homo non sit dominus sui actus quod pertinet ad libertatem arbitrii. Et ideo dicendum est quod deus omnia mouet sed diuersi modo in quantum scilicet unumquodque mouetur ab eo secundum modum nature sue. Et sic homo mouetur a deo ad uolendum et currendum per modum libere uoluntatis. Sic ergo uelle et currere est hominis ut libere. non autem est hominis ut principaliter mouentis sed dei. Deinde cum dicitur. Dicit enim scriptura et soluit questionem premissam quantum ad reprobationem malorum. Et primo inducit auctoritatem. sed non inferit conclusionem ibi: Ergo cui uult miseretur et. Dicit ergo. Ita ostensum est quod non est iniustus apud deum quantum ad hoc quod ab eterno reprobat malos. Dicit enim scriptura ex ore dei. ergo. 9. Quia in hoc ipsum excitauit te uel seruauit te secundum aliam litteram ut ostendam in te uirtutem meam ut annuncietur nomen meum in uniuersa terra. Ita autem littera sic habet. Et idcirco posui te ut ostendam in te fortitudinem meam ut enarret nomen meum in omni terra. Ubi primo considerandum est quid deus circa reprobos faciat. quod ostendit dicens. In hoc ipsum seruauit te id est dignus eras mori propter mala que feceras. s. primo. Qui talia agunt digni sunt morte. Sed tamen non statim tibi mortem induxi. sed seruauit te in uita eo fine quo sequitur. ut scilicet ostendam et. Et in hoc etiam sensu potest legi quod dicitur. Excitauit te id est cum apud me per tuos meritis mortuus esses concessi tibi uitam quasi te excitarem. In quo apparet quod deus iniustitiam reprobis non facit cum ipsi ex suis meritis essent digni statim consumi. scilicet hoc ipsum quod eos seruauit in uita. preedit enim nimia sua bonitate. Per. 10. Corripe me domine: ueritatem in iudicio. et non in furore tuo. ne forte ad nihilum redigas me. Alio modo potest intelligi. excitauit te in peccatum ut deterior fias. Quod quidem non est intelligendum hoc modo quod deus in homine causet malitiam. sed est intelligendum permissiue. quia scilicet ex uisito suo iudicio permittit aliquos ruere in peccatum propter prece dentes iniquitates. sicut supra primo dictum est. Tradidit eos deus in reprobum sensum. Sed aliquid amplius uidetur mihi in hoc esse intelligendum quia uidelicet instinctu quodam interiori mouentur homines a deo ad bonum et ad malum. Unde aug. dicit in libro de gratia et libero arbitrio quod deus operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum uoluntates quocumque uoluerit. siue ad bona per sua misericordia: siue ad mala per meritis eorum. Unde et deus dicitur septi? suscitare aliquos ad bonum secundum illud dan. 15. Suscitauit deus spiritum pueri iunioris. Dicitur etiam suscitare aliquos ad malum faciendum. secundum illud Esa. 13. Suscitabo medos qui sagittas puulos iterficiant aliter tamen ad bona. aliter ad mala. Nam ad bona inclinatur hominum uoluntates directe et per se: tanquam actor bonorum. ad malum autem dicitur inclinare uel suscitare homines occasio: maliter. in quantum scilicet deus homini aliquid proponit vel interiorius uel exteriorius quod quantum est de se est inductiuum ad bonum scilicet homo propter suam malitiam peruehit ut ad malum. supra scbo. Ignoras quoniam benignitas dei ad penitentiam te adducit sed autem duriciam tuam et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die ire. Et iob. 24. Dedit ei deus locum penitentie et ille abutitur eo in superbia. Et similiter deus quantum est de se interiorius instigat hominem ad bonum puta regem ad defendendum iura regni sui uel ad puniendum rebelles. Sed hoc instinctu bono malus homo abutitur secundum malitiam cordis sui. Et hoc patet. esa. 10. ubi dicitur de assuro Ad gentem fallacem mittam eum contra populum furoris mei mandabo illi ut auferat spolia et. Et post. Ipse autem non sic arbitrabitur et cor eius non ita estimabit. sed ad contentum

dum erit cor eius. Et hoc modo circa pharaonem accidit qui cum a deo excitaretur ad regni sui tutelam abusus est hac excitatione in crudelitatem. **¶** 2° oportet considerare quo fine deus ista partim faciat et partim permittat. Est enim considerandum quod deus operatur in creaturis ad suam manifestacionem secundum illud supra primo. Inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Unde et huiusmodi exercitatio in hoc ipsum ordinatur et quantum ad partes ut ostendat in te virtutem meam. exo. 14. Viderunt filii israel manum magnam quam exercuerat dominus contra egyptios. Et quibus ad absentes ut annuncietur nomen meum in universa terra. ps. Annunciate inter gentes gloriam eius. Sic igitur pars que quantum ad hoc non est iniqtas apud deum quod virtus creatura sua secundum eius meritum ad gloriam suam. Et in hoc eodem sensu potest exponi si dicatur. Posuisti id est ordinasti malitiam tuam ad gloriam meam. deus enim malitiam ordinat sed non causat. **¶** Deinde cum dicitur Ergo cui vult miseretur etc. Infert conclusionem quamdam ex vtriusque auctoritate supra inducta. Nam ex eo quod dictum est miserere cui miserere concludit. Ergo cui vult miseretur. ps. Misertus est dominus timetibus se. Ex eo vero quod dictum est. In hoc ipsum excitavit te concludit. Et que vult indurat. Esa. 63. Indurasti cor nostrum ne timeamus te. Ecc. 33. Ex ipsis benedixit et exaltavit. et ex ipsis maledixit et humiliavit. Et quidem quod dicitur de dei misericordia dubitaciones non habet. suppositis his que premissa sunt. Sed circa indurationem videtur esse duplex dubitatio. Primo quod dem quod virtutis cordis ad culpam pertinere videtur. secundum illud Ecc. 3°. Cor durum male habebit in nouissimo. Si ergo deus indurat. sequitur quod sit actor culpe. Contra quod dicitur. Ia. 1°. Deus intemptator malorum est. Ad quod dicitur quod deus non dicitur indurare aliquos directe quasi in eis causet malitiam. sed indirecte. in quantum scilicet ex his quod facit in homine intus vel extra homo sumit occasionem peccati. et hoc ipse deus permittit. Unde non dicitur indurare quasi limitando malitiam sed non apponendo gratiam. Secunda dubitatio est quia ipsa obduratio non videtur diuine voluntati posse ascribi cum scriptum sit. 1. Thes. 4. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra Et. 1. thi. 2. Qui vult omnes homines salvos fieri. Ad quod dicendum est quod tam misericordia quam iusticia dispositionem voluntatis importat. Unde sicut miseratio attribuitur diuine voluntati: ita et id quod est iusticie. Sic ergo intelligendum est cui vult miseretur: scilicet licet per suam misericordiam et que vult indurat per suam iusticiam. quod illi quos indurat hoc merentur ut indurentur ab ipso. ut supra primo capitulo dictum est.

Lectio quarta.

Dicis itaque mihi. Quid adhuc queritur. Voluntati enim eius quis resistit? **¶** Homo tu quis es? qui respondet deas deo. Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus lutum ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem. aliud vero in contumeliam? **¶** Si deus volens ostendere iram et notam facere potentiam suam: sustinuit in multa patientia vasa ire apta in interitum ut ostenderet diuitias glorie sue in vasa misericordie que preparauit in gloriam.

Postea solutione premissae questionis: hic apostolus contra ipsam solutionem obicit et precipue contra vltimam conclusionem qua dictum est. Cuius vult miseretur: et quem

vult indurat. primo ergo ponit obiectionem. scilicet solutio nem ibi. **¶** Homo tu quis es etc. Dicit ergo primo. dictum est quod deus cuius vult miseretur et que vult indurat. Dicis itaque mihi. Quid adhuc queritur id est quid oportet ulterius querere de causa bonorum et malorum que hic aguntur. cum omnia voluntati diuine attribuuntur que est causa sufficientes. eo quod nullus potest ei resistere. Unde sequitur. Voluntati eius quis resistit? Ecc. 1. Proposui in animo meo querere et investigare sapienter de omnibus que sunt sub sole. Vel aliter. Quid adhuc queritur. id est conque ritur deus de hominibus quando peccat. sicut. Esa. 1°. Filios enutritui et exaltaui. etc. Ideo autem videtur iustitiam querimus niam non habere quia ex voluntate eius totum procedit. cui nullus potest resistere. Unde subdit. Voluntati eius quis resistit? Vel aliter. Quid adhuc queritur scilicet ab homine ut faciat bonum vel malum. Mich. 6°. Indicabo tibi o homo quid sit bonum et quid deus requirat a te etc. Frustra autem requiritur ab aliquo quod non est in eius potestate. Nichil autem in hominis potestate esse videtur secundum predicta que bus omnia diuine voluntati videtur ascribi. cui resisti non potest. Sequitur. Voluntati enim eius quis resistit? Quasi diceret. Nullus. Hester. 13°. Non est que tue possit resistere voluntati. Et hec videtur esse intentio apostoli. **¶** Deinde cum dicit. **¶** Homo tu quis es etc. rident tacite questionem. Ad cuius responsionem intellectum considerandum est: quod circa electionem bonorum et reprobationem malorum duplex questio potest moueri. Una quidem in generali quare deus velit quosdam indurare et quosdam misereri. Alia vero in speciali quare velit huius misereri et hunc vel illum indurare. Et potest quidem ratio huius questionis assignari. scilicet eadem autem questionis non potest assignari ratio nisi simplex dei voluntas. cuius exemplum patet in rebus humanis. Si enim aliquis edificare volens haberet multos lapides similes et equeles congregatos posset ratio assignari quare quosdam ponat in summo et quosdam in ymo ex parte finito. quod ad perfectionem domus quam ferere intendit requiritur et fundamentum quod habet lapides in ymo. et cacumen parietis quod habet lapides in summo. Sed quare ponat hos lapides in summo et hos in ymo non habet aliquam rationem nisi quod artifex voluit. **¶** Primo igitur apud rident dubitationem quantum ad questionem secundam quare scilicet quare re huius hominis miseretur et illum induret. scilicet quare ad questionem primam. quare scilicet quibusdam miseretur et quosdam induret ibi. **¶** Ad si volens deus etc. Circa primum tria facit. primo arguit presumptionem que estis. scilicet inducit auctoritatem que questionem soluit ibi. Nunquid dicit figmentum etc. tertio exponit auctoritatem ibi. An non habet potestatem etc. Dicit ergo primo. **¶** Homo qui es fragilis et ignoras tu quis es respondes deo unde sufficiens ad respondendum ei si voluerit tecum iudicio contendere. Job 9°. Si voluerit contendere iudicio cum illo non poterit ei respondere vnum pro mille. Et sicut dicitur Job. 39. Qui arguit deus debet et rident In quo datur intelligi quod homo non debet scrutari rationem diuinorum iudiciorum cum intentione apprehendere deo quod excedant rationes humanas. Ecc. 3°. Altiora te ne quaeris. Prover. 25°. Persecutorum malitiam opprimitur a gloria. **¶** Deinde cum dicit. Nunquid dicit figmentum etc. inducit auctoritatem que habetur Esa. 45. Nunquid dicit lutum figulo suo. Quid facis et operum tuum sine manibus. **¶** Tunc considerandum est quod si aliquid artifex ex materia vili faciat vas pulchrum et nobilibus accommodatum totum ascribitur bonitati artificis. puta si ex luto faciat scutellas et vases ad nobilem mensam decet. Si vero ex vili materia puta ex luto faciat vas accommodatum viliis vasis? puta coque vel bulli modi officina non posset vas conquiri si rationem haberet posset enim conquiri si ex materia preciosa

Ad Romanos

placet artificis operationi puta ex auro et lapidibus preciosis faceret vas ad vilia officia deputata. Diana autem natura vilitatem habet ex sua materia quae ut dicitur Gen. 2.° Scilicet deus hominem de limo terre: sed maiorem vilitatem habet ex corruptione peccati quam per unum hominem in hoc mundo intravit. Et ideo homo luto merito comparatur. Job 30. Comparatur sicut luto et assimilatur sicut faeculi et cineri. Unde quicquid boni habet homo debet bonitati diuine quasi pitte figuli ascribere. Psal. 64. Sic dicit pater noster es tu: nos vero lutum et fictor noster tu et opus manuum tuarum omnes nos. Si vero deus hominem ad meliora promoueat sed in sua infirmitate eum dimittens deputat eum ad infimum versus nullam ei facit iniuriam ut possit iuste de deo conqueri. Deinde cum dicit. An non habet potestatem etc. Exponit apostolus verba prophetae. Quasi dicat. Hoc est dictum figuratum id est vas fictile non posset dicere fictori quid me fecisti sic. quia figulus liberam potestatem habet ex materia luti opus facere quodcumque sibi placuerit. Unde dicit. An non habet potestatem scilicet liberam figulus luti qui se operatur in vili materia: ex eadem massa scilicet vilis materie facere abligos autem iniuria aliud quidem vas in honore id est in honorabile versus. aliud vero in contumeliam id est in versus viliores. 2. Thim. 2. In magna enim domo non solum sunt vasa aurea et argentea: sed etiam lignea et fictilia. et quaedam quidem in honorem quaedam autem in contumeliam. Et sicut liberam potestatem habet facere ex eadem corrupta materia humani generis sicut ex quodam luto nulli faciendo iniuriam quosdam homines preparamos in gloriam: quosdam autem in miseria derelictos. Iere. 18. Sicut lutum in manu figuli. ita in manu mea vos domus israel. Deinde cum dicit. Quis volens deus etc. soluit primam questionem scilicet quare deus velit quibusdam misereri et quosdam in miseria derelinquere. siue quosdam eligere et quosdam reprobare. Circa quod considerandum est quod finis omnium diuini operum est manifestatio diuine bonitatis. puer. 16. Diuersa propter semetipsum operatus est deus. An supra primo dictum est quod inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Tanta est autem diuine bonitatis excellentia quod non potest uno modo nec in una creatura sufficienter manifestari. Et ideo diuersas creaturas condidit in quibus diuine similitudo manifestatur. precipue autem in creaturis rationalibus in quibus eius iusticia manifestatur. Insuper ad illos quos pro eorum meritis punit misericordia vero in illis quos ex sua gratia liberat. Et ideo ut vtrumque in hominibus manifestaret: quosdam misericorditer liberauit sed non omnes. primo ergo ponit rationem reprobationis malorum. secundo ponit rationem electionis bonorum tibi. Et ostenderet diuinitas etc. Est autem in vtriusque triplex differentia attendenda. prima quidem secundum finem. secunda secundum usum. tertia secundum diuinum actum. Finis autem reprobationis vel obdurationis malorum est manifestatio diuine iusticie et virtutis. Et quantum ad hoc dicit. quod id est sed si deus volens ostendere iram suam id est iusticiam vindicatum. Non enim dicit iram in deo secundum affectus commotionem. sed secundum effectus vindicte. supra primo Reuelatur ira dei etc. Addit autem et notam facere potentiam suam. quia deus contra malos non solum vult iram id est vindictam puniendo eos sibi subiectos sed etiam sua potentia subiuciendo sibi. Phil. 3. Secundum operationem qua potest etiam sibi subiucere omnia. ero. 14. Viderunt egypcios mortuos super litus maris et manum magnam quam exercuerat deus contra eos. Vult autem malorum ad quem vultur eis deus est ira id est pena. Et ideo vocat eos vasa ire id est iusticie instrumenta. quibus deus vult ad ostendendam iram id est iusticiam vindicatum. Ephe. 2. Eramus natura filij ire. Actus vero quem deus erga eos exercet non est quod disponat eos ad ma-

lum quia ipsi de se habent dispositionem ad malum ex corruptione primi peccati. Unde dicit. Vasa apta in interitum id est in se habentia aptitudinem ad eternam damnationem. Gen. 6. Videns deus quod multa malitia hominum esset in terra. et cuncta cogitatio humani cordis intenta esset ad malum omni tempore. Hoc autem solum deus circa eos agit quod eos permittit agere que concupiscunt. An signanter dicit. Sustinuit. Et hoc eius patientiam demonstrat quod non statim vindictam infert. Unde addit. In multa patientia. Ecc. 5. Altissimus est patiens redditor. Deinde ex parte bonorum similiter tria ponit. Primo quidem finem cum dicit. Et ostenderet diuinitas glorie sue. Finis enim electionis et miserationis bonorum est ut manifestaret in eis abundantiam bonitatis sue reuocando eos a malo. et ad iusticiam eos trahendo et finaliter eos producere in gloriam. Et hoc est quod dicit. Et ostenderet diuinitas glorie sue. de quibus diuinitas supra. 2.° An diuinitas bonitatis eius contemnis? Ephe. 2. Deus autem qui diues est in misericordia. Signanter autem dicit. Et ostenderet diuinitas glorie sue et quia ipsa condensatione et reprobatio malorum que est finis dei iusticias manifestat et commendat sanctorum gloriam quae ab ipsa tali miseria liberant. Secundo describit versus eorum cum dicit. In vasa misericordie. Vult autem bonos vasa misericordie quod vultur eis deus quasi instrumentis ad suam misericordiam manifestandam. Ecc. 4. 4. Isti sunt viri misericordie. Tertio ponit actum quem circa eos deus exercet. Non enim deus eos solum sustinet quasi de se aptos existentes ad bonum sed eos preparat et disponit vocando ad gloriam. An dicit. Que preparauit in gloria. ps. Preparaui motes in virtute tua. Est autem constructio defectiua et suspensiuus versus hic. ut sit sensus. Si deus volens hoc facere quibusdam miseretur et quosdam indurat quid contra hoc iuste poterit dici? Quasi dicat. Nihil. Non enim sic quos vult inducat ut eos peccare compellat sed sustinet eos ut finem suam in clinationem tendant in malum.

Lectio quinta.

Quos et vocauit non solum ex iudeis sed etiam ex gentibus sicut in osee dicit. Vocabo non plebem meam: plebem meam. et non dilectam. dilectam. et non misericordiam consecutam: misericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictus est eis: non plebs mea vos. ibi vocabuntur filij dei viui. Esaias autem clamat per israel. Sibi fuerit numerus filiorum israel tanquam arena maris reliquie salue fient. Verbum enim consumans et abbrevians in equitate. quia verbum breuiatum faciet deus super terram. Et sicut predixerat esaias nisi deus sabaorth reliquisset nobis semen. sicut sodoma facti essemus: et sicut gomorra si miles fuissetis. Quid ergo dicemus? Quod gentes que non sectabantur iusticiam apprehederunt iusticiam: iusticiam autem que ex fide est: israel vero sectando legem iusticie in legem iusticie non peruenit. Quare? Quia non ex fide sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapide offensionis: sicut scriptum est. Ecce pono in syon lapidem offensionis et petram scandali: et omnis qui credit in eum non confundetur.

Postquam apostolus ostendit quod dei gratia datur hominibus ex divina electione per quam homines ad gratiam vocantur hic ostendit quod predicta electio siue vocatio non solum pertinet ad iudeos ut ipsi poterant gloriari propter hoc quod dicitur deus. 4. **P**ilexit patres tuos. Sed etiam ad gentes. et primo proponit quod intendit. scilicet probat propositum ibi. **S**icut Ioseph dicitur. **T**ertio ex dicitur inferri conclusionem ibi. **Q**uid ergo dicem? **R**espondeo. **D**icitur quod primo dicitur quod scilicet preparavit in gentibus. quod et vocavit scilicet per gratiam suam non solum ex iudeis sed etiam ex gentibus. **S**ed. 3. **A**n iudeorum deus? **R**espondeo. **H**omine et gentium. **S**opho. 2. **A**dorabunt eum viri de loco suo omnes insule gentium. **D**einde cum dicitur. **S**icut in osee dicitur. **P**robat propositum et primo quantum ad gentes. scilicet quantum ad iudeos ibi. **Y**sa. ait clamatur. **C**irca primum ponit duas auctoritates osee loquentes per gentes quare prima permittit eis dona dei. scilicet ipsam divinam filiationem ibi. **E**t erit in loco. **D**icit ergo primo. **S**icut dominus dicit in osee quod ipse erat qui loquebatur in prophetis. 2. reg. 23. **S**piritus domini locutus est per me et primo eius per linguam meam. **U**nde et osee primo dicitur. **P**roincipium loquendi domini in osee. **E**t ait considerandum quod a tribus bonis que in iudeis eminebant gentes erant alieni. quorum primum erat divinus cultus deo cuius dicebatur populus dei quasi ei servientes et eius preceptis obedientes. **U**n in pre. dicitur. **H**os autem populus eius et oves pacifice eius. **S**ed ab huius populi societate gentes erant alieni secundum illud eph. 2. **A**lienati a conversatione israel et hospites testamentorum. **S**ed per christum facti sunt populus dei. **T**ert. 2. **D**edit semetipsum pro nobis ut emundaret sibi populum acceptabilem. **E**t hoc est quod dicitur. **V**ocabo non plebem meam id est gentilitatem que non erat plebs mea. **P**lebem meam id est ad hoc ut sit plebs mea. **S**ed est privilegium divine dilectionis. **O**see 3. **D**iligite dominus filios israel in eo scilicet quod eis multa beneficia inducenda ad specialem gratiam prestabat. a qua quidem dilectione gentes olim erant exclusi. **E**ph. 4. **A**lienati a veritate dei propter ignorantiam que est in illis. **E**t ideo dicitur. **E**t non dilectam meam sed gentilitatem vocabo dilectam meam. **E**ph. 2. **H**os qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine christi. supra. 5. **C**um inimici essemus reconciliati sumus deo in morte filii eius. **T**ertium est libertas a peccato originali que iudeis in circumcissione conferebatur. **Y**sa. 4. **M**iserabitur dominus Jacob. **S**ed huius miseracionis gentes non erant principes. **E**ze. 16. **Q**uando natus es in die ortus tui non est preceps umbilicus tuus. **E**t infra. **N**on peccasti super te oculis meis ut facerem unum de his miseris suis tui. **S**ed postea per christum sunt misericordia consecuti. **I**deo sequitur. **E**t non misericordia consecuta misericordia consecuta. **T**ert. 3. **S**ed cum suam misericordia saluos nos fecit. **N**ec autem auctoritas habet osee 2. scilicet 3. **H**ic loco cuius littera nra habet. **M**iserere eis quod fuit absque misericordia. et dicam non populo meo populus meus es tu. **D**einde cum dicitur. **E**t erit in loco. **I**nducit aliam auctoritatem que habet osee. 1. **I**n qua eis repermittitur dignitas filiorum dei de quibus iudei gloriabantur propter id quod dicitur **Y**sa. 43. **F**ilios enutrivit et erant autem ipsi autem spiritus servierunt me. **E**t deus. 33. **H**omine ipse est pater tuus? **G**entes autem non solum dicebant filii quod pertinet ad eos qui ex amore deo servierunt et spiritu dei aguntur. **S**ed. 8. dicitur. **S**ed nec etiam digni erant ut populi dei dicerentur quod prinere poterat etiam ad eos qui spiritu servierunt ut accepit in timore. **U**nde dicitur. **E**t erit in loco. **I**n iudea ubi dictum est eis. scilicet gentilibus a iudeis quasi ex persona dei loquentibus. **N**on plebs mea vos. quod non reputabant eos populum dei ibi id est etiam apud iudeos credentes vocabantur filii dei. **I**n loco id est toto mundo in quo converterentur sicut profeliti quos iudei faciebant qui suis locis derelictis in iudeam pergebant. hoc autem non ita futurum esse in his qui ad christum convertendi erant ostenditur

Sopho. 2. **A**dorabunt eum viri de loco suo. **A**nicius ergo in loco suo habitanti ubi dictum est eis olim ex divina sententia non plebs mea vos. ibi vocabantur filii dei per divinam adoptionem. **Jo. 1.** **D**edit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. **D**einde cum dicit **Y**sa. autem clamatur. **P**robat propositum quantum ad iudeos per auctoritatem **Y**sa. **E**t ponit duas auctoritates. quarum prima videtur pertinere ad omnes credentes ex iudeis. scilicet specialiter ad apostolos ibi. **E**t sicut predixit. **D**icit ergo primo. dictum est per osee pro gentilibus **Y**sa. autem clamatur id est apte loquitur per conversionem israel. 58. **C**lamate ne cesses quasi tuba exalta vocem tuam. **I**n hac autem prima auctoritate primo ponit paucitatem conversorum dicens **S**i fuerit numerus filiorum israel quasi arena maris id est innumerabiles pro multitudine gentium. **Gen. 22.** **M**ultiplicabo seminem tuum velut arenam maris. **1. reg. 4.** **J**uda et israel innumerabiles quasi arena maris. **R**eliquie salutem fuerunt id est non omnes nec maior pars sed alii pauci qui relinquerunt ex excidio aliorum. **2. reg. 7.** **F**actus suus sicut qui colligit in autumno racemos vindemie. **Infra. 11.** **R**eliquie secundum electionem gratie salutem facte sunt. scilicet ibi. **V**erbum enim consumans. **R**espondeo. **A**ssignat causam salutis et primo ponit efficaciam evangelici verbi dicens. **V**erbum enim consumans et abbrevians in equitate. **A**bi notatur duplex efficacitas evangelici verbi. prima est quod est consumans id est proficiens. ut enim dicitur hebre. 7. **N**ihil ad profectum adduxit lex. **D**ominus autem dicit mat. 5. **N**on veni solvere legem sed adimplere. tum quod figuris legis veritatem adhibuit. tum quia precepta legis moralia debito modo exposuit et occasiones transgrediendi abstulit et etiam eis consilia profectiorum adiunxit. **U**nde et invenit divinitus mat. 19. qui omnia mandata legis servaverat dixit **U**niversi tibi deest. si vis profectus esse vade et vende omnia que habes. **E**t propter hoc discipulis suis dicebat mat. 5. **A**more profecti sicut et pater vester celestis profectus est. **S**ed efficacitas est abbreviandi et hec convenienter prime adiungitur. quia quanto aliquid verbum est magis profectum. tanto est altius et per consequens magis simplex et breve. **E**t autem verbum evangelii abbrevians in verba legis quia omnia sacrificia figurata legis in uno vero sacrificio comprehendit. quo christus obtulit seipsum pro nobis hostiam. ut dicit eph. 5. **O**mnia vero precepta legis moralia in duobus preceptis caritatis concludit. **Ma. 22.** **I**n his duobus mandatis universa lex pendet et probet. **U**nde dicitur. **A**bbrevians in equitate. **E**t quia nihil est pretermisum de multitudine figurarum et preceptorum legis quin sub brevitate evangelii comprehendere. **Q**uia nihil ipsorum remanet observandum quod est equum secundum dictamen rationis naturalis. **P**er. **Q**uia mandata tua equitas. subauditum est autem erit. ut sit sensus verbum evangelii erit abbreviatis et consummans in equitate. **S**ed cum dicitur. **Q**uia verbum. **A**ssignat rationem profectie efficacitatis dicens. **Q**uia dominus super terram existens id est in terris tanquam homo inhabitans. secundum illud **Mat. 3.** **P**ost hec in terris visus est. **F**aciet verbum breviter. **P**rofectius enim debet esse verbum et maioris virtutis quod ipse dominus deus carnem inductus loquutus est per semetipsum que verba que loquutus est per prophetas. **Infra. 11.** **M**ultiplicavit multisque modis olim deus loquens patribus in prophetis. **E**t aliter. quia dominus scilicet deus pater faciet super terram verbum breviter id est incarnatum quod filius dei exinanivit semetipsum formam suam accipiens. **D**icitur autem exinanitum vel breviter non quod aliquid subtractum sit plenitudini vel magnitudini divinitatis ipsius. sed quia nostram exilitatem et parvitatem suscepit. **H**abet autem hec auctoritas. **Ysa. 10.** ubi secundum litteram sic dicitur. **S**i fuerit populus tuus quasi arena maris rellique puerit ex eo consumato abbreviata invidabit iusticiam.

Ad Romanos

Consumationem enim et abbreviationem dominus deus exercituum faciet in medio omnis terre. ¶ Deinde cum dicit. Et sicut pre dixit ysa. 7. inducit auctoritatem pertinentes specialiter ad apostolos dicens. Et sicut pre dixit ysa. 1. Nisi dominus sabaoth id est exercituum vel virtutum reliquisset nobis scilicet ex sua misericordia semine id est verbis euangelij. ¶ Semen id est christum. Gal. 3. Et semini tuo quod est christus. vel semen id est apostolos. ysa. 6. Semen sanctum erit id quod steterit in ea. Sicut Sodoma facti essemus et sicut gomorra similes fuissetis. ¶ Grauius enim fuit peccatum iudeorum quam sodomorum. ¶ Tercium. Maior effecta est iniquitas populi mei peccato sodomorum. Et eze. 16. Non fecit sodomia ipsa et filie eius sicut fecisti tu et filie tue. Et ideo quod iudei non sunt totaliter exterminati sicut sodomite est diuine misericordie imputandum. ¶ Tercium. Misericordie domini quod non sumus consumpti. ¶ Deinde cum dicit. Quid ergo dicemus. Infert conclusionem ex dictis. et primo quantum ad gentes. scilicet quantum ad iudeos ibi. Israel vero etc. Circa primum duo facit: primo concludit quod intendit dicere. Quid ergo dicemus ex consideratione predictorum. Hoc inquit quod gentes apprehenderunt id est confite quate sunt iustitiam scilicet quam vocatur filij. 1. cor. 6. Et hoc quidem fuistis sed iustificati estis. Et hoc quidem ex uocatione diuine electionis non ex meritis quod patet per hoc quod dicit. Que non sectabantur iustitiam secundum illud ephe. 2. Eratis in illo tempore sine christo alienati a conuersatione israel. scilicet exponit quod dixerat iustitiam autem que ex fide est non eam quam in operibus consistit. Non enim ad hoc gentes conuerse sunt ut iustitiam legalem obseruent. sed ut iustificentur per christi fidem supra 2. Iusticia autem dei per fidem iesu christi. ¶ Deinde cum dicit. Israel vero etc. Inducit conclusionem quantum ad iudeos. Et primo concludit quod intendit dicere. Israel uero id est populus iudeorum. sectando legem iusticie in lege iusticie non puenit. Dicitur lex iusticie lex spiritus uite per quam homines iustificentur ad quam iudeorum populus non peruenit quam tamen sectabantur obseruando umbram huius spiritualis legis quam consistit in obseruationibus legalibus. heb. 10. Umbram habes lex futurorum honorum. ¶ Al sectando legem iusticie id est legem moysi quam est lex iusticie si sit bene intellecta quod docet iusticiam. ¶ Sed dicitur lex iusticie quia facit homines iustos non uere. sed exterius uis peccata uitantur non ex amore sed timore pene quam lex infligebat. ysa. 51. Audi te me qui sequi mini quod iustus est et queritis dominum. Et in eodem. Audite me qui scitis iustum populum meum lex mea in cordibus eorum. Sed assignat causam dicens quare scilicet dum sectarentur legem ad legem iusticie non pueniunt. quia scilicet non per debitam uiam sectabantur. Et hoc est quod subdit. Quia non ex fide scilicet christi querebant iustificari. sed quasi ex operibus legis. Sequantur enim figuram et repudiauerunt ueritatem. s. 3. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Tercio manifestat causam oppositam. et primo proponit manifestationem dicens. Offenderunt enim in lapide offensionis id est ad christum qui assimilatur lapidi offensionis. in hoc quod sicut lapis in quem offendit non cauetur propter suam puritatem ita iudei uidentes christum in firmitate nostra contentum non cauertunt in eum offendere. ysa. 53. Quasi absconditus uultus eius. et despectus unde non reputauimus eum. Jer. 13. Antequam offenderat pedes uestri ad montes caliginosos id est ad christum et eius apostolos qui dicuntur montes caliginosi propter hoc quod eorum dignitas et magnitudo latebat. scilicet ad hoc inducit auctoritatem dicens. Sicut scriptum est scilicet in ysa. Adponit autem apostolus uerba ysa. in diuersis locis scripta. Nam ysa. 28. dicitur. Ecce ego mittam in fundamentis syon lapidem: lapidem angularem probatum preciosum in fundamento fundatum. Qui crediderit non festinet. Et hinc sumitur principium auctoritatis. Ecce ponam in syon la-

pidem scilicet quasi fundamentum in quo designatur quod christus diuina ordinatione constitutus erat ecclesie fundamentum. 1. cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod est christus iesus. Legitur etiam ysa. 8. In lapidem autem offensionis et petram scandali duabus domibus israel. Et hinc sumitur medium auctoritatis quod dicit. Lapidem offensionis et petram scandali ut offensio referatur ad ignorantiam. quia ut dicit. 1. cor. 2. Si cognouissent nunquam dominum glorie crucifixissent Scandalum autem referendum est ad impactionem et casum quo per infidelitatem ceciderunt christum et eius apostolos persecutores. 1. cor. 1. Nos predicamus christum crucifixum iudeis quidem scandalum. Luc. 2. Ecce hic positus est in ruinam etc. Finis autem auctoritatis sumitur exo. 28. capitulo. Qui crediderit non festinet. loco cuius hinc dicitur. Omnis qui credit in eum non confundetur. quia scilicet consequetur mercedem ab eo. ecc. 2. Qui timetis deum credite illi et non euacuabitur merces uestra. Ponit autem apostolus hec uerba secundum litteram. 70. Et ad hunc sensum pertinet quod in littera nostra dicitur. Qui crediderit non festinet. Ille enim festinare uideatur qui delusum se reputat. quia cito non adipiscitur quod sperabat.

Incipit decimum capitulum.

Fratres uoluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim per phibeo illis: quod emulationem quidem dei habent: sed non secundum scientiam. Ignorantes enim iusticiam dei et suam quereutes statuere: iusticie dei non sunt subiecti. Finis enim legis christus ad iusticiam omni credenti. Moyses enim scripsit. quoniam iusticia quam ex lege est qui fecerit homo uiuet in ea. Que autem ex fide est iusticia sic dicit. Ne dixeris in corde tuo. quod ascendit in celum. id est christum deducere. aut quis descendet in abyssum. hoc est christum a mortuis reuocare. Sed quod dicit scriptura: Prope est uerbum in ore tuo Hoc est uerbum si dei quod predicamus. quia si confitearis in ore tuo dominum iesum: et in corde tuo credideris quod deus illum suscitauit a mortuis saluus eris.

Postquam apostolus ostendit quomodo per electionem gratie dei gentiles sunt ad fidem uocati et etiam aliqui ex iudeis de maiori parte populi iudei offendentibus et scandalizatis. hic agit specialiter de casu iudeorum. Et circa hoc tria facit. Primo manifestat causas casus eorum quam et. s. retigerat. ex qua ostenditur casus eorum esse miserandus. scilicet ostendit casum eorum non esse uniuersalem. 11. cap. ibi. Dico ergo nunquid etc. tertio ostendit casum eorum non esse inutilem neque irrepabilem ibi. Dico ergo nunquid etc. Circa primum duo facit. Primo ostendit casum eorum esse miserandum ex sua causa. 2. ostendit quod non est totaliter excusabilis ibi. Sed dico nunquid non audierunt etc. Circa primum duo facit. Primo ostendit se ad iudeos habere misericordiam affectus. scilicet ostendit causam miserationis ibi. Testimonium enim illis per phibeo etc. Dicit ergo primo. dictum est quod iudei in legem iusticie non pueniunt propter hoc quod offenderunt in lapide offensionis. nec tamen contra eos indignos: sed eorum misereor. Et ideo dico uobis o fratres qui conuersi estis tam ex gentibus quam ex iudeis mat. 23.